

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 336.051

DOI <https://doi.org/10.32782/inclusion-society-2022-1-1>

Андрій Олександрович ТИМКІВ,

кандидат економічних наук,

викладач кафедри фінансів, обліку і оподаткування імені С. Юрія
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»

E-mail: andriy_t@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8001-0588

Галина Вікторівна СИДОР,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування імені С. Юрія
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»

E-mail: sidor.gal@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9578-0588

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК СКЛАДОВА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вступ. *Фінанси – це основне джерело відновлення економіки країни у післявоєнний період. Це ресурс, що безпосередньо формує фундамент для розвитку реального виробництва та зростання ВВП.*

Для того, щоб максимально акумулювати можливості фінансової системи для генерації фінансових ресурсів необхідно щоб суспільство було задіяне у безперервному процесі функціонування фінансової системи. Одним із важливих механізмів, що дозволяє соціуму достатньо ефективно взаємодіяти із фінансовою системою країни є фінансова інклюзія. Під терміном «фінансова інклюзія» розуміють доступність фінансових послуг, захист прав споживачів фінансових послуг та підвищення рівня фінансової грамотності.

Мета. *Дослідження покликане відобразити фінансову інклюзію як один із механізмів відновлення економіки країни, а для цього розкрито окремі аспекти категорії інклюзії, що обумовлює фінансове включення соціуму, визначено структуру фінансової інклюзії як поетапного процесу і встановлено значимість кожного етапу для відновлення економіки країни.*

Результати. *У результаті дослідження встановлено, що інклюзія це широке поняття, що означено як безперервний процес, що складається із таких етапів як цифровізація фінансових відносин, розвиток фінансових продуктів, правовий захист фінансових відносин та популяризація фінансових продуктів. По мірі проходження кожного із етапів та досягнення конкретних результатів, зростатиме ефективність фінансової інклюзії, що проявить себе у максимальному залученні суспільства до фінансової підтримки економічного відновлення країни.*

Ключові слова: *відновлення економіки, інклюзія, фінансова інклюзія, цифровізація, фінансові інновації, захист прав споживачів, фінансова грамотність.*

Andriy Oleksandovych TYMKIV

Candidate of Economic Sciences,

Lecturer of the Department of Finance, Accounting
and Taxation Named after S. Yuriy

Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
«Kamianets-Podilskyi State Institute»

E-mail: andriy_t@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8001-0588

Halyna Viktorivna SYDOR

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department of Finance, Accounting and Taxation named after S. Yuriy
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
«Kamianets-Podilskyi State Institute»
e-mail: sidor.gal@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9578-0588

FINANCIAL INCLUSION AS A COMPONENT RECOVERY OF UKRAINE'S ECONOMY

Introduction. Finance is the main source of recovery of the country's economy in the post-war period. This is a resource that directly forms the foundation for the development of real production and GDP growth.

In order to maximize the potential of the financial system for the generation of financial resources, it is necessary for society to be involved in the continuous process of functioning of the financial system. One of the important mechanisms that allows society to effectively interact with the country's financial system is financial inclusion. The term "financial inclusion" refers to the availability of financial services, protection of the rights of consumers of financial services, and increasing the level of financial literacy.

Purpose. The study is designed to reflect financial inclusion as one of the mechanisms for the recovery of the country's economy, and for this, separate aspects of the category of inclusion, which determines the financial inclusion of society, are revealed, the structure of financial inclusion is determined as a step-by-step process, and the importance of each stage for the recovery of the country's economy is determined.

The results. As a result of the study, it was established that inclusion is a broad concept defined as a continuous process consisting of such stages as digitalization of financial relations, development of financial products, legal protection of financial relations and popularization of financial products. As each of the stages is passed and specific results are achieved, the effectiveness of financial inclusion will increase, which will manifest itself in the maximum involvement of society in financial support of the country's economic recovery.

Key words: economic recovery, inclusion, financial inclusion, digitalization, financial innovations, consumer rights protection, financial literacy.

JEL classification: E69

Вступ. Нині уся прогресивна наукова спільнота не лише переконана у перемозі нашої країни у боротьбі із ворогом, але й активно працює над проблематикою відновлення країни після війни. Звичайно, не можливо до кінця передбачити наслідки і глибину соціальної, гуманітарної чи економічної поствоєнної кризи оскільки не відомими є час закінчення воєнних дій та масштаби руйнувань, які ще можуть бути. Проте, цілком можливим є напрацювання механізму відновлення, відправних точок та стартових позицій цього процесу. Звичайно ж у кожного хто якимось чином долучений або зацікавлений у цьому є доволі різні думки яким чином і за допомогою чого відновлювати нашу державу після війни.

Так, член-кореспондент НАН України С.В. Іванов стверджує, що «відновлення економіки можна трактувати як комплекс заходів у різних сферах господарської діяльності країни, спрямованих на відновлення її конкурентоспроможності, налагодження виробництва, підвищення рівня життя людей і внутрішнього та зовнішнього попиту на основі інноваційних підходів і технологій» [1, с. 78].

Національний інститут стратегічних досліджень вбачає відновлення як один із етапів загальної концепції, що слідує за етапом «реанімації» та передусє етапу «започаткування модернізації» і визначений як «поетапне створення умов для повернення громадян до місць постійного проживання, синхронізоване з відбудовою основних економічних об'єктів та створенням відповідних можливостей для зайнятості» [2].

Кіндзерський Ю. вважає, що «політика повоєнного відновлення країни має урахувати попередні прорахунки розвитку, а саме відновлення слід розглядати як «вікно можливостей» для формування нової високопродуктивної і високотехнологічної «розумної» і «зеленої» економіки, важливою складовою якої має стати сучасна промисловість» [3, с. 114].

Важливим кроком є представлення у Швейцарському місті Лугано 4-5 липня 2022 року Плану відновлення країни. Цей план представила урядова делегація України і цей план розраховано на 10 років в загальній сумі 750 млрд. дол. США.[4]. Серед семи основних принци-

пів що оголошені у Лугані, на яких буде базуватися процес відновлення України після війни є гендерна рівність та інклюзія.

Очевидно, що інклюзія у даному випадку розуміється як участь у відновленні країни абсолютно усіх членів суспільства, а тому дуже важливим і вкрай актуальним на сьогодні залишається напрацювання принципів, важелів та механізмів участі кожного у формуванні пост воєнної економіки України.

Одним із значимих механізмів у загальній системі економічних відносин є фінансова інклюзія. У пост воєнній економіці, на наш погляд, фінансова інклюзія перейде на вищий рівень значимості оскільки стане передумовою нарощення фінансового потенціалу країни, ефективного використання фінансових ресурсів та оптимізації фінансових відносин у економіці країни.

Мета і завдання статті. Метою дослідження є визначення фінансової інклюзії як складової відновлення економіки країни. Для досягнення окресленої мети ми встановили наступні завдання:

1. Розкрити повноту поняття «інклюзія», що обумовлює виникнення фінансової інклюзії;
2. Визначити структуру фінансової інклюзії як поетапного процесу;
3. Встановити місце і роль кожного етапу фінансової інклюзії у відновленні економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальне поняття «інклюзії» Уряд України розуміє як «процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, у тому числі людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (люди похилого віку, вагітні жінки, тощо)» [5].

Фактично інклюзію розуміють як поняття, що ототожнюється з особами з інвалідністю, зокрема їх участь у суспільних процесах. Ми переконані, що це надто звужує розуміння інклюзії як явища та процесу, оскільки тут до уваги потрібно брати абсолютно усі категорії громадян, а не лише з порушенням стану здоров'я. Загалом, ми вбачаємо в інклюзії інструмент або радше цілу методичку залучення до розвитку суспільства абсолютно усіх його членів із врахуванням їх можливостей (фізіологічних, психологічних, фінансових), вмінь, навиків та знань. Саме таке розуміння інклюзії і повинно лежати в основі комплексу заходів у відновленні країни після війни.

Фінансову ж інклюзію як похідне поняття від інклюзії, розуміють доволі розрізнено у різних джерелах та авторських дослідженнях. Звернемо увагу на Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року яку втілює Національний банк України.

«Стратегія встановлює пріоритети та цілі розвитку фінансового сектору до 2025 року. Метою Стратегії є забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик й імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС й іншими міжнародними зобов'язаннями України» [6].

Важливим стратегічним напрямком у прийнятому документі є фінансова інклюзія, що включає в себе перш за все, підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами, а також посилення прав споживачів фінансових послуг та підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Перший напрям – підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами реалізується через стимулювання розвитку платіжної інфраструктури для здійснення безготівкових операцій, у тому числі, як зазначається «у сільській місцевості та у віддалених територіях» [6].

Водночас, важливим тут є і створення умов для розвитку відділених каналів продажу фінансових послуг, у тому числі відкриття рахунків дистанційним способом.

Другий напрям, що включає в себе посилення захисту прав споживачів фінансових послуг, передбачає розробку та впровадження ринкової поведінки учасників фінансового сектору, забезпечення прозорості інформації щодо фінансових послуг та продуктів, а також захист вкладників та інвесторів.

Водночас, третій напрям фінансової інклюзії включає в себе проведення інформаційно-освітніх заходів для різних цільових аудиторій та розробку рамок компетентностей з фінансової грамотності.

В свою чергу, критеріями вимірювання рівня фінансової інклюзії USAID визначено наступні: «знання щонайменше 5 фінансових продуктів; придбання продукту упродовж останнього року; звернення до родини/друзів з проханням позичити гроші або взяти їх на зберігання» [7]. Так, за

першим параметром у довоєнні роки в Україні 79% населення змогло визначити такі фінансові продукти, в той час як середнє значення за показником по країнах, що охоплені статистичною вибіркою звіту становило 84,5%.

За другим показником Україна знаходиться дещо вище середнього значення яке становило 44%. Проте, цілком очевидно, що 57% як показник що характеризує споживання фінансових продуктів є вкрай низький для повноцінної фінансової інклюзії в країні.

Зверталися за проханням позичити гроші 21% громадян опитаних в рамках дослідження. В той час, як середнє значення за цим показником становить 19%.

Окремі дослідники, визначаючи фінансову інклюзію, зосереджують увагу на таких параметрах як «доступність дорослого населення до фінансових послуг, <...> збільшення частини населення, «включеного» до системи офіційного фінансового обслуговування, <...> можливість реального доступу споживачів (населення та підприємств малого бізнесу) до базових фінансових послуг» [8, с. 137-138].

Сама ж стратегія сприяння розвитку фінансової інклюзії повинна базуватися на «поліпшенні якості фінансових послуг для споживачів, які вже мають до них доступ, і розширення надання базових фінансових послуг тій частині населення, яка не має доступу до неї взагалі» [9, с. 12]. А повноцінне фінансове включення можливе лише за умови «якщо всі державні органи матимуть відповідний підхід до регулювання фінансової сфери, який би дав фінансовим установам більше свободи впроваджувати інновації та орієнтуватися на сегменти громадян із недостатнім рівнем фінансового обслуговування» [10, с. 25].

У продовження диспуту щодо сутності фінансової інклюзії можемо відзначити, що цю дефініцію однозначно трактувати не можна. Тобто стверджувати, що це лише доступність до фінансових послуг населення або що це лише певний правовий захист споживачів фінансових послуг або що це фінансова грамотність, на наш погляд, буде помилково. Ми переконані, що фінансова інклюзія – це процес, що передбачає кілька етапів для досягнення цілі максимального включення кожного члена суспільства у фінансову систему країни. Серед основних етапів сучасної фінансової інклюзії безперечно можна виділити цифровізацію фінансових відносин, розвиток фінансових продуктів, правовий захист фінансових відносин та популяризацію фінансових продуктів та усвідомлення їх значення. (рис. 1).

Останній етап цього безперервного процесу фінансової інклюзії нині передбачає цілком очевидний аспект відновлення економіки країни у пост воєнний період.

Власне сама фінансова інклюзія як безперервний процес безперечно за кожним своїм етапом здатна брати участь у відновленні економіки країни прямо або опосередковано.

У розвитку цифрових технологій Міністерство цифрової трансформації України визначило наступні цілі до 2024 року:

- 100 % публічних послуг доступні громадянам та бізнесу онлайн;
- 95% населення, соціальних об'єктів і головних автошляхів мають покриття швидкісним інтернетом;
- 6 млн. українців залучені до програми розвитку цифрових навичок;
- 10% доля ІТ у ВВП країни [11].

У Плані відновлення України анонсованим Урядом 4-5 липня 2022 року у Лугано (рис. 2) серед та заходів проєктів, що стосуються передбачено програму «Основи відновлення: цифрова держава» (<0,1 млрд. дол.).

«Основи відновлення: цифрова держава» (<0,1 млрд. дол.) [12], що включає в себе ряд проєктів, які на наш погляд формують першу компоненту передумови фінансової інклюзії:

- державна програма «Україна – цифровою хаб для Азійського та Європейського магістрального трафіку»;
- забезпечення 100% населення доступом до інтернету зі швидкістю 1 Гбіт/сек.
- е-Підприємець;
- е-Послуги для ветеранів;
- Ліцензійний портал. Єдиний ліцензійний реєстр – забезпечення зручного уніфікованого доступу до даних ліцензійних реєстрів господарської діяльності;
- Проєкт зміцнення кібербезпеки малих і середніх компаній, підвищення стійкості і підтримки цифровізації бізнес-сектора (кіберкредити);

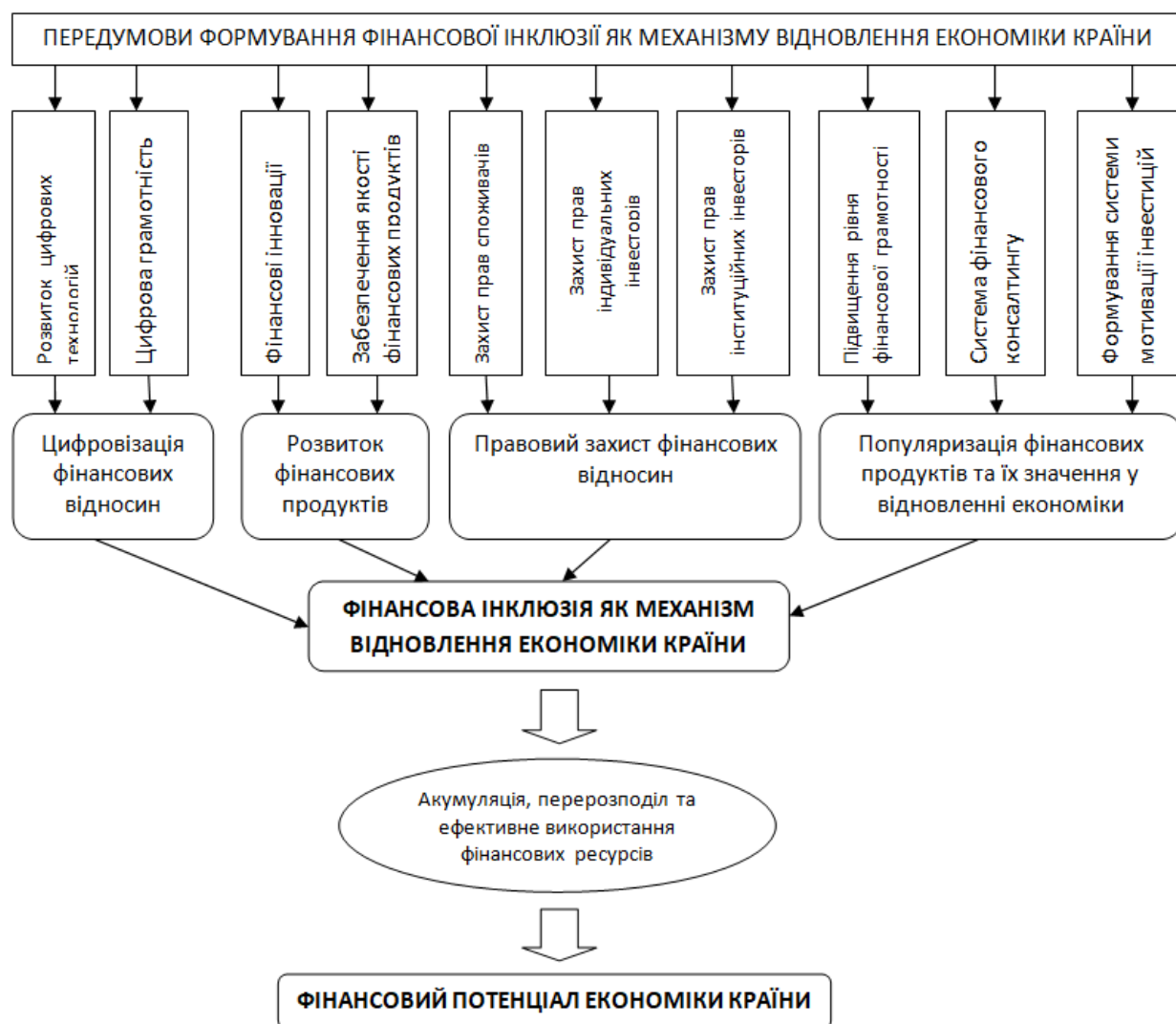

Рис. 1. Фінансова інклюзія у відновленні економіки країни

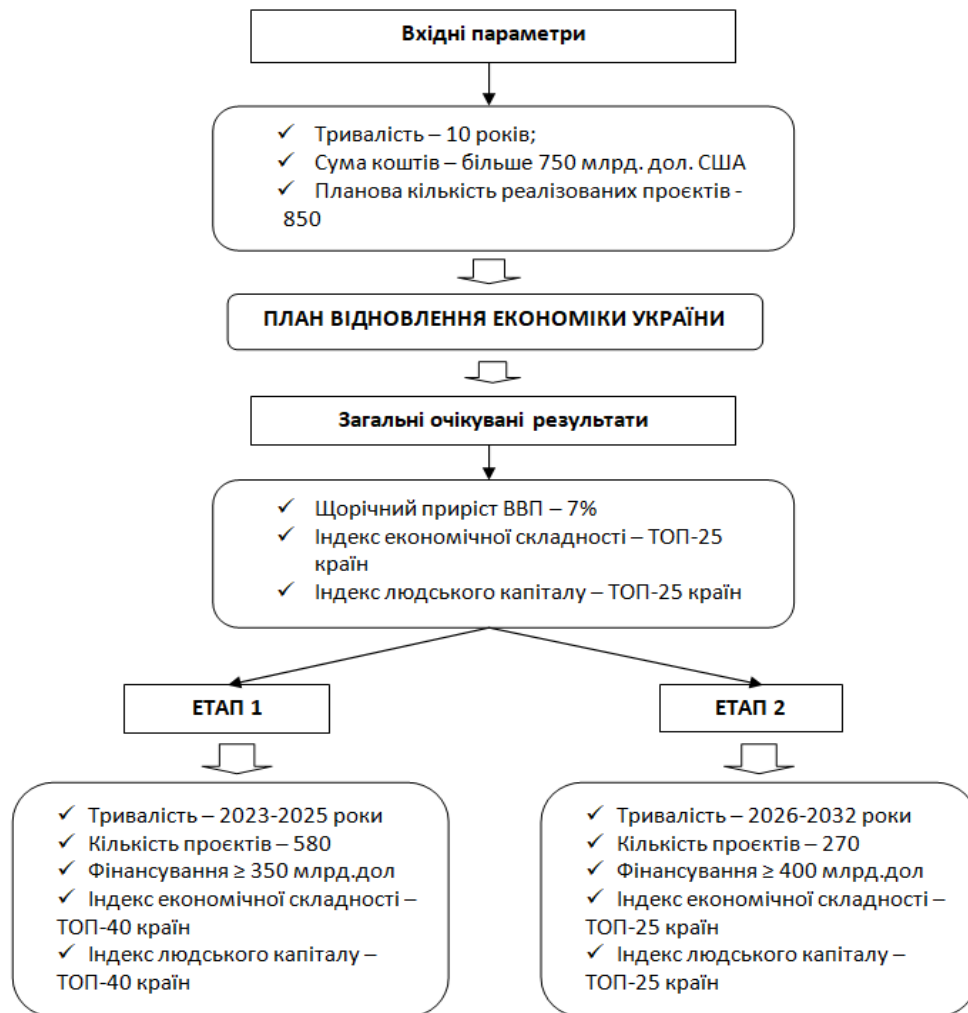
- Цифрова доступність (безбар'єрність);
- Розробка програми навчання населення з кібербезпеки на основі сучасних підходів (гейміфікація, майкरोлернінг), та її популяризація;
- Створення системи захисту від шкідливого коду та кінцевому обладнанні;
- Створення урядового центру очистки трафіку та протидії DDOS-атакам;
- Створення Центру компетенції з е-послуг, та ін.

Сама ж цифровізація – це «одна з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, яка формує більш інклюзивне суспільство та кращі механізми управління, розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість та охоплення державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами» [13]. Таке «глобалізоване» та соціоорієнтоване трактування цифровізації дає право стверджувати, що фінансова цифровізація – це свого роду фінансовий механізм, що спроможний налагодити тісні економічні відносини завдяки різноманітності та можливостях технологічно модернізованих фінансових інструментів.

Так, наприклад, віртуальний банкінг дозволяє здійснювати фінансові операції без фізичної присутності у відділенні банку, що усуває бар'єри для усіх категорій споживачів фінансових послуг та відкриває широкі можливості для потенційних клієнтів незалежно від територіальної приналежності чи фізіологічних можливостей.

Необхідним компонентом поряд із цифровими фінансами є цифрова грамотність, яку загалом трактують як «здатність ефективно та безпечно використовувати сучасні цифрові техно-

логії в роботі й навчанні, у професійному та особистісному розвитку» [14, с. 134]. Тобто, володіючи навиками використання сучасних цифрових технологій і маючи достатньо практичні інструменти реалізації фінансового потенціалу, суспільство зможе достатньо ефективно використати фінансові ресурси, а фінансова система через свої канали та інституції шляхом механізму стимулювання – ефективно акумулювати, розподілити та в подальшому перерозподіляти ці ресурси з максимальною корисністю для програми відновлення країни.

Рис. 2. Урядовий план відновлення економіки країни

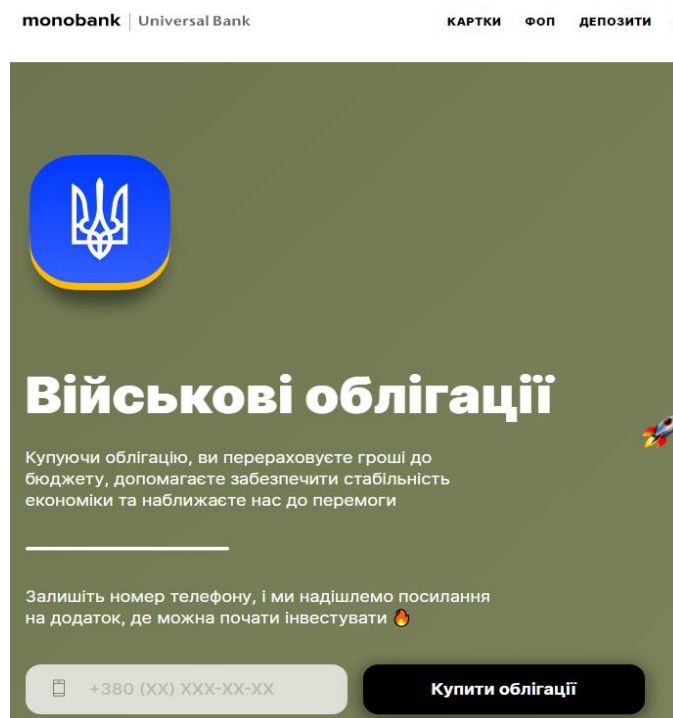
Джерело: побудовано на основі [12]

Нині доволі красномовним є приклад придбання так званих «військових облігацій», які можна купити у он-лайн банку Monobank (рис. 3).

За даними Міністерства фінансів на 01.09.2022 року до державного бюджету вдалося залучити завдяки військовим облігаціям як різновиду ОВДП, суму у 129061491448,84 грн. під 11,5% [16].

Цифровізація стає передумовою не лише для фінансової інклюзії, але є сучасною основою для наступного етапу процесу фінансової інклюзії – розвитку фінансових продуктів через фінансові інновації та забезпечення якості цих продуктів.

Науковці розглядають фінансові інновації як «запровадження та практичне використання певного нововведення або якісну зміну в діяльності фінансових ринків і фінансових інститутів, що ґрунтуються на використанні нових, суттєво вдосконалених або модифікованих фінансових інструментів і продуктів, виконанні нових операцій, наданні нових чи модифікованих видів фінансових послуг і використанні нових фінансових технологій для забезпечення стабільності та ефективності функціонування фінансових ринків і фінансових інститутів» [17, с. 95].

Рис. 3. Пропозиція військових облигацій на web-сторінці Monobank [15]

У Плані відновлення економіки України презентованому у Лугано, передбачено ряд проєктів у програмах «Поліпшення бізнес-середовища» (загальна сума коштів на реалізацію програми 5 млрд. дол. США) та «Забезпечення конкурентного доступу до капіталу» (загальна сума коштів на реалізацію програми 75 млрд. дол. США) [12]. Щодо фінансових інновацій, то уряд робить наголос на таких напрямках їх реалізації як трансформації податкової системи, митної системи, фінансових відносинах між суб'єктами господарювання, фінансовому менеджменті та фінансовій підтримці вітчизняних підприємств та підприємців.

Очевидно, що фінансові інновації та розвиток фінансових продуктів не може бути відособленим від якості фінансового продукту. Дослідники якості фінансового продукту обумовлюють принцип глибинного та усестороннього дослідження, що розпочинається із макрорівня, тобто фінансового ринку, а завершується власне самою послугою [18]. Завершуючи цей етап провадження інклюзії у прагненні до підвищення якості фінансових послуг інститути фінансової системи повинні зосередити увагу на ряд важливих положень, зокрема:

- фінансова, інформаційна, технологічна та правова безпека фінансового продукту, фінансової установи, сегменту фінансового ринку та фінансової системи;
- доступність фінансової послуги для різних категорій населення;
- значимість для фінансової системи країни та стратегічна доцільність фінансового продукту для розвитку економічних відносин.

Дотримання безпекових принципів, положень споживчої корисності та стратегічних цілей розвитку фінансової системи має значну роль у відновленні країни у площині фінансової стійкості, стабільності і послідовності становлення економіки країни.

Фінансова інклюзія як процес не може бути інтегрованим у систему економічних відносин без чіткого правового регулювання. Перш за все, увагу необхідно зосередити на такій категорії суб'єктів фінансових відносин як «споживач фінансових послуг». У Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» визначено, що «споживач фінансових послуг – фізична особа, яка отримує або має намір отримати фінансову послугу для задоволення особистих потреб, не пов'язаних із підприємницькою, незалежною професійною діяльністю» [19]. Водночас, клієнт згідно цього ж Закону – це «фізична особа (у тому числі споживач фінансових послуг), фізична особа – підприємець або юридична особа, яка отримує або має намір отримати фінансову послугу» [19]. Як видно і споживач і клієнт

є особами, які намагаються отримати фінансовий продукт у вигляді фінансової послуги хоча і споживчі цілі отримання можуть бути різними.

Тут важливим залишається забезпечення прав споживачів та їх юридичний захист. Тобто з боку інституцій фінансової системи повинні бути правові гарантії у процедурах надання послуги, законності відносин між фінансовою установою та споживачем (клієнтом), унеможливлення шахрайських дій та неправомірної вигоди, а також, незаконної втрати коштів.

Можемо стверджувати, що нині сформовано основу таких правових гарантій. Так, зокрема, у Главі 9 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (стаття 55, 56, 57, 58) визначено регулювання відносин з банком, право клієнта на інформацію, гарантування вкладів фізичних осіб, відповідальність банку за своїми зобов'язаннями [20].

Дуже важливо, сформувані дієвий механізм захисту прав індивідуальних та інституційних інвесторів в Україні, який стане не лише завершенням наступного етапу розвитку фінансової інклюзії як процесу, але й правовою основою залучення фінансових ресурсів для відновлення економіки країни. Нині ж загальні права і обов'язки інвесторів в Україні регламентовано Законом України «Про інвестиційну діяльність», зокрема статтею 7 «Права суб'єктів інвестиційної діяльності» та статтею 8 цього закону «Обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності» [21].

У правовому забезпеченні фінансової інклюзії дуже важливо не розширити чи звужити права інвесторів, а забезпечити їх дотримання, тобто надати гарантії (рис. 4).

Сформована та законодавчо закріплена система гарантій для інвесторів дозволить не лише забезпечити безбар'єрний рух фінансових потоків у процесі відновлення економіки країни, але й остаточно сформує бренд країни як надійного партнера у інвестиційних проектах, повноцінного члена європейської спільноти та країни, що володіє сприятливим інвестиційним кліматом і прийнятним бізнес-середовищем.

Заключним етапом фінансової інклюзії, що визначатиме її дієвість стане популяризація фінансової сфери, через знання, рекламу і стимулювання до фінансової активності широких верств населення.

Рис. 4. Гарантії у забезпеченні прав інвесторів в Україні

Джерело: побудовано за [21]

Фінансова грамотність як певний обсяг знань, що дозволяє усім без винятку членам суспільства (навіть без спеціальної освіти) правильно розуміти зміст фінансових відносин, роль фінансів у суспільстві, особисте місце у цій фінансовій системі та доцільність участі у відновленні країни (наприклад, через заощадження у формі банківських депозитів, сплату податків, користування кредитними коштами, сплату комунальних платежів, індивідуальні інвестиції тощо).

Доволі успішним проектом, що діє в Україні, метою якого є підвищення фінансової грамотності серед молоді є Global Money Week. Цей проект дає можливість «надихнути молоде покоління дізнатися більше про гроші, заощадження, як заробляти і вести бізнес, звернути увагу громадськості на фінансову освіту та фінансову грамотність, розповісти дітям і молоді про ефективне управління особистими фінансами» [22].

Такі та подібні проекти повинні стати фундаментальною основою інформаційного забезпечення фінансової інклюзії українського суспільства та передумовою для нарощення фінансового потенціалу країни через залучення індивідуальних інвестицій населення.

Так, для прикладу, на кінець 2021 року на руках у населення за оцінками голови НБУ перебувало близько 600 млрд. грн., що склало підсумкове зростання готівки на 6,5% [23].

Найбільшим «консалтинговим агентством» на наше глибоке переконання повинна стати держава в особі Національного банку України та Міністерства фінансів. Саме ці державні інституції повинні уособлювати надійність, довіру та джерело об'єктивної інформації для кожного члена суспільства. Саме вони повинні стати провайдерами фінансових проектів і програм. Саме завдяки їх рішенням, законодавчим ініціативам можливе відновлення довіри до фінансової системи країни, формування мотивації індивідуальних та інституційних інвесторів та стимулювання до нарощення фінансового потенціалу країни через механізм фінансової інклюзії.

Висновки і пропозиції. Період відновлення – це етап на якому наша економіка буде гостро потребувати фінансових ресурсів і проблема ефективного їх використання постане першою. Пошук можливих інструментів, механізмів та алгоритмів акумулювання, розподілу, перерозподілу та найбільш ефективного використання фінансових потоків буде найбільш інтенсивним. Тому сьогодні, коли країна ще знаходиться у стані війни, вчені-економісти повинні зосередитись на відповідних наукових дослідженнях у цій сфері.

Ми переконані, що одним із важливих економічних процесів саме для відновлення українського господарського комплексу є фінансова інклюзія. Кожен із етапів інклюзії по мірі його реалізації буде сприяти відновленню країни, а сама фінансова інклюзія стане драйвером нашого розвитку.

Література:

1. Іванов С.В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. Економіка України. № 1 (686). 2019. С. 75-89.
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Концепція стратегії повоєнного відновлення та розвитку України. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf>
3. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. Економічний аналіз. 2022 рік. Том 32. № 2. С. 101-117.
4. On 4-5 July 2022, Switzerland jointly with Ukraine hosted the international Ukraine Recovery Conference (URC 2022) in Lugano. URL: <https://www.urc2022.com/>
5. Інклюзивна політика. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/inklyuzivna-politika#:~:text=>
6. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>
7. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Звіт за результатами дослідження. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4
8. Науменкова С., Міщенко С. Цифрова фінансова інклюзія: можливості та обмеження для України. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. № 1-2. 2020. С. 133-149
9. Дудинець Л.А. Верней О.Є. Фінансова інклюзивність та її детермінанти. SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE. 2018 Випуск 2 (130). С. 8-13.
10. Краус К.М., Краус Н.М., Поченчук Г.М. Інституціональні аспекти та цифровізація фінансової інклюзії в національній економіці. Innovation and Sustainability. 2022. № 2. С. 18-28.
11. Цілі до 2024. URL: <https://thedigital.gov.ua/ministry>
12. План відновлення України. Очікувані результати. URL: <http://recovery.gov.ua>
13. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. URL: <https://razumkov.org.ua/statiti/tsyfrovizatsiya-perevagi-ta-shlyakhy-podolannia-vyklykiv>
14. Бречко О. Фінансова і цифрова грамотність, як базові складові розвитку сучасного інформаційного суспільства. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С. 129-135.
15. Офіційна сторінка Monobank. URL: <https://bonds.gov.ua/>
16. Військові облигації. Міністерство фінансів України. URL: <https://bonds.gov.ua/>

17. Дорофеев Д. А. Сутність і класифікація фінансових інновацій у фінансовому секторі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 22, частина 1. 2018. С. 91-97.
18. Вергелюк Ю.Ю. Теоретичні засади визначення якості фінансових послуг банківських установ України. Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. Том 25. № 2. С. 21-26.
19. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
20. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
21. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 року № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
22. Про Global Money Week. URL: <https://events.bank.gov.ua/gmw2021/>
23. Нацбанк порахував, скільки готівки на руках в українців. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/nacbank-porahuvav-skilki-gotivki-na-rukah-v-ukrajinciv-780576.html>

References:

1. Ivanov S.V. Ekonomichne vidnovlennia i rozvytok krain pislia zbroinykh konfliktiv ta voien: nevtracheni mozhlyvosti dlia Ukrainy. Ekonomika Ukrainy. № 1 (686). 2019. S. 75-89.
2. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Kontseptsii stratehii povoiennoho vidnovlennia ta rozvytku Ukrainy. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf>
3. Kindzerskyi Yu. Povoienne vidnovlennia promyslovosti Ukrainy: vyklyky ta osoblyvosti polityky. Ekonomichniy analiz. 2022 rik. Tom 32. № 2. S. 101-117.
4. On 4-5 July 2022, Switzerland jointly with Ukraine hosted the international Ukraine Recovery Conference (URC 2022) in Lugano. URL: <https://www.urc2022.com/>
5. Inkliuzivna polityka. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diialnist/inkliuzivna-politika#:~:text=>
6. Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>
7. Finansova hramotnist, finansova inkliuziia ta finansovi dobrobut v Ukraini u 2021. Zvit za rezultatamy doslidzhennia. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4
8. Naumenkova S., Mishchenko S. Tsyfrova finansova inkliuziia: mozhlyvosti ta obmezhenia dlia Ukrainy. Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu. № 1-2. 2020. S. 133-149.
9. Dudynets L.A. Vernei O.Ie. Finansova inkliuzivnist ta yii determinanty. SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE. 2018 Vypusk 2 (130). S. 8-13.
10. Kraus K.M., Kraus N.M., Pochenchuk H.M. Instytutsionalni aspekty ta tsyfrovizatsiia finansovoi inkliuzii v natsionalnii ekonomitsi. Innovation and Sustainability. 2022. № 2. S. 18-28.
11. Tsili do 2024. URL: <https://thedigital.gov.ua/ministry>
12. Plan vidnovlennia Ukrainy. Ochikuvani rezultaty. URL: <http://recovery.gov.ua>
13. Tsyfrovizatsiia: perevahy ta shliakhy podolannia vyklykiv. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>
14. Brechko O. Finansova i tsyfrova hramotnist, yak bazovi skladovi rozvytku suchasnoho informatsiinoho suspilstva. Rehionalni aspekty rozvytku produktyvnykh syl Ukrainy. 2019. Vyp. 24. S. 129-135.
15. Ofitsiina storinka Monobank. URL: <https://bonds.gov.ua/>
16. Viiskovi oblihasii. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <https://bonds.gov.ua/>
17. Dorofeev D. A. Sutnist i klasyfikatsiia finansovykh innovatsii u finansovomu sektori. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Vypusk 22, chastyna 1. 2018. С. 91-97.
18. Verheliuk Yu.Iu. Teoretychni zasady vyznachennia yakosti finansovykh posluh bankivskykh ustanov Ukrainy. Ekonomichniy analiz: zb. nauk. prats / Ternopil'skyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet; redkol.: O. V. Yaroshchuk (holov. red.) ta in. Ternopil: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu «Ekonomichna dumka», 2016. Tom 25. № 2. S. 21-26.
19. Zakon Ukrainy «Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh» vid 12.07.2001 r. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
20. Zakon Ukrainy «Pro banky i bankivsku diialnist» vid 07.12.2000 roku № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
21. Zakon Ukrainy «Pro investytsiinu diialnist» vid 18.09.1991 roku № 1560-KhII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
22. Pro Global Money Week. URL: <https://events.bank.gov.ua/gmw2021/>
23. Natsbank porakhuvav, skilky hotivky na rukakh v ukrainsiv. URL: [https://glavcom.ua/economics/finances/nacbank-porahuvav-skilky-gotivky-na-rukakh-v-ukrajinciv-780576.html](https://glavcom.ua/economics/finances/nacbank-porahuvav-skilki-gotivki-na-rukah-v-ukrajinciv-780576.html)